

A MENINGER

KRONIKK OG DEBATT

A Språket vårt

Per Egil Hegge

Per Egil Hegge er tidligere redaktør i Aftenposten og forfatter av flere bøker, blant annet om språk.

per.egil.hegge@aftenposten.no

Salgsfremstøt

Et firma som selger teleabbonnenter, kom med et gjennomtenkt salgsfremstøt i juli. Den kunde som måtte mene at dette har noe for seg, bør man ha optimistisk tro på at teknologien og påliteligheten ligger et hakk over ortografien. Det er i og for seg absolutt mulig, men generelt er det slik at surrete språkføring er tillitsundergravende og skremmer mulige kjøpere, lesere eller lyttere, også når teksten er forståelig. Og naturligvis er det tenkelig at en person som skal mekke og skru slik at alle pluggen kommer på riktig plass og ingen kortslutninger oppstår, kan klare jobben minst like godt som noen annen, selv om han ikke er helt sikker hvordan vanskelige ord som f. eks. abonnement staves på norsk. Allikavæl: døm selv. Tilbudet kom i form av et skjermbrev - av mange kalt epost eller e-post eller mail. Som man skjønner, var det en oppfølging etter en telefonoppringning, og det var i hvert fall meningen å informere om nye abonnemeter:

«Vi har som oppgave i dag, fått å ringe opp alle våre eksisterende kunder for å infomere om de nye abnomangene. Disse kommer ut i markedet først av våre eksisterende kunder, og derfor ringte jeg deg. Disse blir solgt på en pris under markedsprisen for dere. Vi har som oppgave i dag, fått å ringe opp alle våre eksisterende kunder for å infomere om de nye abnomangene. Sist men ikke minst blir disse solgt på en pris under markedsprisen for dere. Månendspris på 79 kr, deretter betaler du 0,58 kr per samtale uansett lengde. Dersom du takker ja til dette tilbudet, vil vi sende deg en ny adapter. Denne adapteren får du gratis hos oss, men du betaler kun en frakt på 99 kr, men som sakt det vil være en engangspris deretter 79 + forbruk. Håper vårt kampanjetilbud kan komme i bruk hos deg.»

Kommer det et tilbud om rabattabnomang pluss kommakurs for pangsjonister, skal vi vurdere saken.

Pedagogikk. Hyppig belønning til barn for god oppførsel er dårlig oppdragelse.

Belønnings-tyranniet

Kronikk

Herner Sæverot
professor i pedagogikk, Universitetet i Bergen, professor II, Kunst- og designhøgskolen i Bergen

Glenn-Egil Torgersen
professor i pedagogikk, Forsvarets høgskole i Oslo, dr.grad i psykologi

Nylig uttalte statsminister Erna Solberg følgende: «En av de største feilene vi gjør i vårt samfunn, er å la folk, særlig ungdom, velge ikke å være i aktivitet. Passivitet av-

ler mer passivitet og fører til større problemer. Vi må tørre å stille krav. Det er å vise folk at du er glad i dem. Det er viktig å lære seg arbeidsmoral.»

Mer handlingsorienterte enn før
Lærer ikke barn i dag god arbeidsmoral? Var dette annerledes før? I så fall, hva er konsekvensene av dette? Er barn og unge av i dag mer passive, gjør de mindre av fellespliktene hjemme? For mange barn er det for eksempel ikke naturlig å ta ut av oppvaskmaskinen når den er klar, eller stoppe opp med å surfe på nettet for å hjelpe til med å bære inn varene fra handleturen. Hva bør foreldre og lærere gjøre?

Forskning og erfaring viser at barn og ungdom i dag er mer handlingsorientert enn tidligere. I utgangspunktet er forhandlinger en god ting, da det ikke alltid er gitt at den ene parten har rettferdigheten på sin side.

Forhandlinger misbrukes ofte

Dessverre viser det seg at forhandlinger ofte misbrukes, blant annet gjengir forskning at barn og unge gjerne tyr til forhandlinger for å fortsette å få være i «komfortsonen». Altså forhandles det om å få gjøre det en har mest lyst til å gjøre, eller for å slippe å gjøre fellesoppgaver i hjemmet som å ta ut av oppvaskmaskinen, eller rydde vekk noe som andre har rotet til.

Hvem som har rotet til, inngår gjerne i forhandlingene - hvor mange i utgangspunktet nekter å rydde vekk noe som andre i familien har gjort, uten skikkelig belønning. Målet er komfortsonen.

En form for hedonisme

Det er selvfølgelig mange årsaker til at det kan ha blitt sånn. Som pedagoger ser vi at fenomenet kan knyttes til en form for hedonisme (gresk for velbehag og lyst), som i praksis viser seg ved at mennesket viker unna det som ikke føles behagelig.

Læring blir unaturlig

I det moderne vestlige samfunnet, med teknologiske hjelpemidler for nær sagt det meste, materiell overflod og ellers stort fokus på den enkeltes behov og ønsker, skal det i praksis mye til for å bli rykket vekk fra komfortsonen. Det gjelder både barn og foreldre.

Barna kan slippe unna med forhandlinger, foreldre kan skape ro med å gi etter for barnas krav eller belønne godt hvis barnet en kort tid må ut av behagelighetssonen. Dette er *behaviorisme* i praksis. Med det mener vi at nær sagt alt skal belønnes, i både barnehage og skole. Barna lærer at belønning er en naturlig del av

Debattredaktør:

Erik Tornes

Post: Aftenposten, Debattredaksjonen, Postboks 1, 0051 Oslo

KRONIKK

E-post: kronikk@aftenposten.no
Maks. 6000 tegn inkl. mellomrom.
Legg ved portrettfoto.

DEBATT

E-post: debatt@aftenposten.no
Hovedinnlegg: Maks 3000 tegn inkl. mellomrom. Legg ved portrettfoto.
Kortinnlegg: 400-1500 tegn.

Kronikker/debattinnlegg på nett:

aftenposten.no/meninger

• Aftenposten returnerer ikke artikler som blir sendt på papir.

➤ **Lomme-
penger som
barna kan styre
selv er en god
ordning, vel å
merke så lenge
dette ikke brukes
som belønning
eller straff for å
gjøre husarbeid
eller annet.**

Med hyppig belønning forsvinner naturligheten til læring, nettopp fordi det ytre støyet, i form av belønning i mange varianter, virker så forstyrrende at det indre drivet for læring oppleves som unaturlig, skriver artikkelforfatterne.

TEGNING: ARNE NØST

det å være til. Den uheldige konsekvensen av det er at naturligheten til læring forsvinner, nettopp fordi det ytre støyet, i form av belønning i mange varianter, virker så forstyrrende at det indre drivet for læring oppleves som unaturlig. De unge blir rett og slett avhengige av belønning, og handler for å få belønning. Dermed kan belønningen medføre ansvarsfraskrivelse, idet barn og unge ikke gjør noe før de belønnes, samtidig som dette smittes negativt over på naturligheten av å lære.

Det samme kan skje med oppvaskmaskinen, som ikke øvnes før noen har fått belønning for å gjøre det.

Tydelige retningslinjer virker ikke

Hva kan så lærere og foreldre gjøre med dette? Vi har forståelse for statsminister Erna Solbergs uttalelse om at «vi må tørre å stille krav» og at det er «viktig å lære seg arbeidsmoral». Samtidig er det sånn at Solberg synes å forholde seg til en type politisert skolepedagogikk og metodikk siden hun ønsker å ty til tydelige og direkte tilnæringer til det hun anser som problemet.

Historien har lært oss, gang på gang, at tydelige direktiver og retningslinjer ofte ikke virker. Spanskrøret, ørefikene, skammekroken og tilsidesetting, eller for den saks skyld tusenvis av godt akademiske og velformulerte læringsmål i skoleplanene tvinger frem bestemte handlings- og væremåter, men ikke naturlig læring.

Barn bør ønske å ta ansvar

Det som må til er en indirekte pedagogikk, som er en av de nyeste forskningsbaserte metodene. Dette er en form for pedagogikk som er mer indirekte i sin tilnærming, der det kommuniseres på

en slik måte at mottageren ønsker å ta ansvar ut fra eget initiativ og av egen fri vilje. Dette må øves og læres fra barna er helt små.

Handling utføres fordi det føles riktig, ikke fordi det gir belønning, unngåelse av straff, eller fordi det står på familiens «gjøre-liste». Når vedkommende går forbi den stappfulle oppvaskmaskinen, må hun eller han innse at det er til alles beste at det er noen som rydder ut av maskinen.

Det er slik denne typen pedagogikk virker: den er ikke dirigerende, like lite som den er dullende, rygggradsløs eller ettergivende.

Handler om samhandling i familien

Et moderne og demokratisk samfunn som Norge kan ikke, etter snart 100 år med pedagogisk forskning, gå tilbake til en tid da tvang, straff og streng disiplin var en del av pedagogikken. Lærere og foreldre bør derfor heller ikke stilles mellom valget å fremstå som enten ettergivende eller å stille krav.

Når alt kommer til alt, dreier naturlig læring og handling seg om samhandling i familien. Det bygger på tillit og involvering, som må utvikles fra barna er små. Hvis barna fra første stund lærer at handling krever belønning, blir det en naturlig være- og læremåte. Tilliten mellom familiemedlemmene overføres til avtaler om belønning.

Derimot må tillit bygge på ansvar. For eksempel er lomme penger som barna kan styre selv en god ordning, vel å merke så lenge dette ikke brukes som belønning eller straff for å gjøre husarbeid eller annet.

Helse. Dagens eldreomsorg er så dårlig at det skaper flere pasienter heller enn å redusere.

«Systemet er sånn»

Debatt

Mette Sveram
pensjonert sjefsfysioterapeut
og rektor

Hun var en sprek kvinne på 80 år som fremdeles brukte sykkel når hun handlet i byen. Så kom katastrofen. I løpet av noen minutter ble hun en hjelpeløs pleiepasient. Hjerneblødning førte til lammelser i hele venstre side og hun ble innlagt på sykehus i Oslo i januar. I Norge er det ca. 13.000–15.000 personer som får slag hvert år.

For disse pasientene er det svært viktig at kyndig rehabilitering (blant annet sykepleie, fysioterapi og ergoterapi) settes i gang i en tidlig fase for om mulig å gjenvinne førlighet. Slik behandling krever kompetanse, tid og kontinuitet for å kunne gi resultat.

Dagens system skaper pasienter

Denne kvinnen, som jeg kjenner, ble flyttet til fem forskjellige sykehjem i løpet av tre-fire måneder, og hun er i dag omtrent like dårlig som ved sykehusinnleggelsen. Hun er noe mer våken og klager over alle de rutiner og forskjellige personer hun har måttet forholde seg til under runddansen med forflytninger. Hun er fortvilet, deprimert og betegnes som vanskelig og lite motivert for trening. Hun ønsker seg en brukbar rullestol som hun ikke har fått. Fortsatt ligger hun med bleier til tross for at hun kan si ifra når hun skal på toalettet.

På spørsmål om hvorfor hun flyttes fra sted til sted var svaret fra de ansatte at «systemet er sånn». De ansatte gjør så godt de kan. Med andre ord så er det dagens system som skaper pleiepasienter. Mange av de dårligste pasientene trenger hjelp til så å

si alt. Uten rehabilitering vil de ikke kunne greie dagligdagse gjøremål selv. De fleste syke- og aldershjem, bo- og rehabiliteringssentre er ikke bemannet med tilstrekkelig kompetent personale. I de senere år har Oslo kommune og bydelene redusert antall fysio- og ergoterapeuter betydelig. Det betyr at kompetansen også forsvinner. For eksempel kommer ikke terapeutene hver dag, og når de er der så har de ikke tid til kvalitativ behandling.

Det sies at pasientene skal vurderes av personalet og konklusjonen av vurderingen skal ligge til grunn for pasientens videre skjebne.

Får ikke bedringsmulighet

For pasienten som har vært på fem forskjellige steder gir konklusjonen seg selv: hun er 100 prosent funksjonshemmet først og fremst fordi hun ikke har fått muligheten til å bli bedre.

Hvis hensikten med raske forflytninger, mangel på tid og fravær av kompetanse, er for å spare penger er strategien feil. Sykehjemsplasser er dyre, også derfor bør slagpasienter få muligheten til å bli bedre. Blir pasientene bedre så blir de også lettere å pleie og de vil få et bedre liv, enten det er hjemme eller på et sykehjem. Pleiepersonalet vil også profitere på dette.

Ikke glem løftene

I Aftenposten leser jeg at Arbeiderpartiet ikke nevner de eldre/eldste blant sine fem prioriterte saker for å vinne neste kommunevalg. Det er skuffende, men jeg håper Høyre og Fremskrittspartiet ikke har glemt sine løfter. Jeg oppfordrer derfor disse partier til å etablere et system som gir eldre, syke mennesker rehabiliteringsmuligheter. Og det må gjøres NÅ. Eksisterende system er uverdigg og kostbart.

Svakt om Postman Pat

Etter å ha lest Maria Fosheim Lunds anmeldelse av den nye Postman Pat-filmen 31. juli sitter jeg igjen med et spørsmål: Krever ikke Aftenposten noen forkunnskaper fra dem som skal anmelde barnefilmer, eller i det minste at de forsøker å sette seg litt inn i temaet før de skriver?

Fosheim Lund har to magre poeng i teksten: Først at Pat har fått familie – men det har han jo hatt i sikkert 20 år (Sarah og Julian) – og så at han nå også synger, du verden! Som småbarnsforelder med to Postman Pat-fans i huset er jeg derimot mer interessert i følgende: Hvordan fungerer filmen for målgruppen, og hva har skjedd når Pat nå er blitt nok en datanimasjon?

Fosheim Lund kommenterer helt til slutt at «så mye har Pat forandret seg, at han knapt er til å kjenne

igjen.» Javel, men på hvilken måte?

Postman Pat filmene/episodene kan sies å ha gått gjennom tre hovedfaser. Fra de opprinnelige på 1980-tallet via de nye fra 90-tallet og utover med strammere og bedre dramaturgi, og et større persongalleri (familien Arun, Nisha og Mira for eksempel), til det hele gikk nedent og hjem med Spesialpakkeservice-episodene som går nå (mer fart og action, og det samme patetiske plottet i hver eneste episode). Hva har skjedd i den nye filmen? Har man funnet tilbake til noe av det som gjorde 90- og 2000-tallsepisodene gode (en god dose humor for eksempel), eller er det fortsatt lavmålet fra Spesialpakkeservice som gjelder?

Atle L. Wold
Tønsberg